

SABIEDRĪBAS LĪDZLEMTA BUDŽETĒŠANA

inovatīvs veids, kā iesaistīt iedzīvotājus pašvaldību darbā, sniedzot sabiedrībai iespēju izlemt, kā tērēt daļu no pašvaldības budžeta

Sabiedrības līdzlemta budžetēšana (*participatory budgeting*) ir process, kas ļauj iedzīvotājiem ietekmēt pašvaldības budžeta veidošanu. Šis inovatīvais līdzdalības veids tiek īstenots vairāk nekā 1000 pilsētās visā pasaulē – sākot ar Parīzi un beidzot ar Tartu. Ambiciozāko projektu izmaksas mērāmas miljonos eiro, pieticīgāko – tūkstošos. Sabiedrības līdzlemta budžetēšana var notikt gan valsts mērogā, gan arī mazos ciemos un novados.

Sabiedrības līdzlemtas budžetēšanas pamatprincips ir iedzīvotāju iesaiste. Iedzīvotāji paši rada idejas – viņi ir budžeta sadales ideju autori un īstenotāji. Laika gaitā šī metode ir pierādījusi to, ka tā ir efektīvs veids, kā iesaistīt sabiedrību rīcībpolitikas veidošanā un samazināt plaisu starp varu un tautu. Šis ir arī veids, kā stiprināt tiešās demokrātijas vērtības iedzīvotājiem pieņemot lēmumus pašiem, bez pārstāvjiem un citiem starpniekiem.

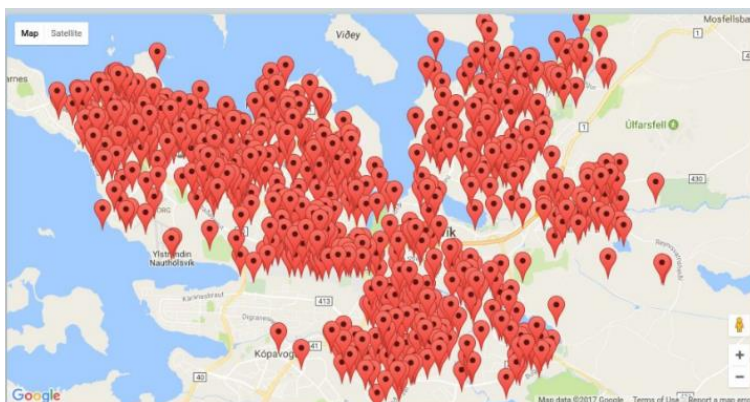
Pasaulē pazīstamākais šīs metodes izmantošanas piemērs ir datējams ar 1989.gadu, kad Brazīlijas pilsētā Portuālegri (*Porto Alegre*) tika uzsākta sabiedrības līdzlemtas budžetēšanas prakse. Rezultātā pieauga ne tikai sabiedrības iesaiste politiskajos procesos, bet arī pilsētas iedzīvotāju dzīves līmenis, kā arī uzlabojās piekļuve primārās nepieciešamības precēm.

Sabiedrības līdzlemtas budžetēšanas process var dažādās vietās un laikos būt atšķirīgs. Tomēr katram šādam procesam iespējams izšķirt četrus galvenos posmus: 1) sistēmas (procedūru) izveide; 2) iedzīvotāji izstrādā savas idejas; 3) balsošana par idejām; 4) tiek īstenotas labākās idejas, par kurām nobalsojuši iedzīvotāji.

Lai atrastu veiksmīgus šī procesa piemērus, nav nepieciešams meklēt tālu, jo daži no veiksmes stāstiem atrodami tepat Eiropā – Reikjavīkā, Īslandē un Tartu, Igaunijā.

REIKJAVĪKA, ĪSLANDE

Sabiedrības līdzlemtas budžetēšanas pirmsākumi Īslandē saistāmi ar 2008.gada ekonomisko krīzi. Meklējot veidus, kā atjaunot sabiedrības uzticēšanos valstij, 2010.gadā Roberts Bjarnsons (*Robert Vior Bjarnason*) un Gunārs Grimsons (*Gunnar Grimsson*) izveidoja sabiedrības līdzdalības platformu "Better Reykjavik", kur politiķi un vēlētāji varēja kopā plānot pilsētas attīstību. Tai sekoja nu jau konkrēti sabiedrības līdzlemtai budžetēšanai veltīta interneta platforma "My Neighborhood", kas ikvienam iedzīvotājam ļāva gan izstrādāt un piedāvāt savas idejas, gan arī balsot par līdzcilvēku piedāvātajām idejām, labākajām idejām saņemot pašvaldības finansējumu.¹

1.att. Reikjavīkā īstenotie projekti. Attēls izgūts no R.Bjarnason. (2018). 'Digital tools for participatory budgeting'. [PowerPoint Presentation].

Sešu gadu laikā (2012. - 2017.) Reikjavīkā un tās apkārtnē īstenotas jau 608 iedzīvotāju idejas (sk. 1.att.). Katru gadu pilsēta atvēl 3 miljonus eiro sabiedrības līdzlemtai budžetēšanai. Islandes veiksmes stāsts ir sekmīgas pilsoniskās sabiedrības un pašvaldības sadarbības rezultāts, līdzdarbojoties nevalstiskajai organizācijai 'Citizens Foundation' ("Better Reykjavik" un "My Neighborhood" dibinātāji), Reikjavīkas pašvaldībai un tās iedzīvotājiem.

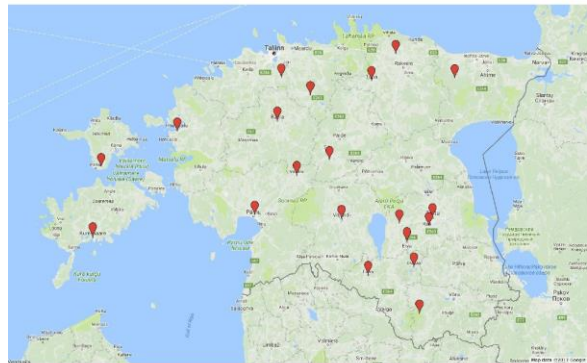

2.att. Reikjavīkā īstenotie projekti – bērnu spēļu laukums un volejbola laukums. Attēli izgūti no: R.Bjarnason. (2018). 'Digital tools for participatory budgeting'. [PowerPoint Presentation].

¹ Turpat.

TARTU, IGAUNIJA

Sabiedrības līdzlemtas budžetēšanas process Igaunijā sākts salīdzinoši nesen – 2013.gadā. Tieši togad Igaunijas pilsēta Tartu ieviesa šo sabiedrības līdzdalības modeli. Šobrīd sabiedrības līdzlemta budžetēšana ir kļuvusi par neatņemamu daļu no Tartu un vēl 19 Igaunijas pašvaldību lēmumu pieņemšanas procesa.

The spread of PB in Estonia

2011: PB introduced to LGs by eGA

2013: PB adopted by Tartu

2014: 5 additional LGs

2015: 7 additional LGs

2016: 7 additional LGs

Jan 2017 – 20 cases

Source: (Krenjova, Raudla, 2017), Google, my maps

3.att. Līdzlemtas budžetēšanas izplatība Igaunijā.

Illustration retrieved from: K.Reinsalu. (2018). 'Estonian PB Practice'. [PowerPoint Presentation].

Sabiedrības līdzlemtas budžetēšanas ieviešanas process Tartu tika veikts ciešā sadarbībā starp Tartu pilsētu, Tartu iedzīvotājiem un nevalstisko organizāciju 'e-Governance Academy' (procesa uzstādīšanas padomnieks). Katru gadu Tartu pilsēta atvēl 200 tūkstošus eiro sabiedrības līdzlemtas budžetēšanas projektiem, iedzīvotājiem izvēloties divas labākās idejas. Kopumā Tartu no jau īstenoti 9 projekti. Sekojot Tartu piemēram, vēl 19 Igaunijas pašvaldības (sk. 3. att.) ir sākušas iesaistīt iedzīvotājus budžeta veidošanā.

4.att. Sabiedrības līdzlemtas budžetēšanas procesā īstenotie projekti Tartu – Kultūrkvartāls un Aparaditehas parks & dārzs. Attēli izgūti no - www.tartu.ee. - Participatory Budgeting – Winning Ideas.

IESPĒJAMIE IZAICINĀJUMI

Diemžēl pat tik lieliskas idejas kā sabiedrības līdzlemta budžetēšana var ciet neveiksmi jau pirmajos to ieviešanas posmos. Taču zinot biežākās problēmas, tās iespējams preventīvi novērst.

Pirmkārt, piemērotākā līdzlemtas budžetēšanas modeļa atrašana var būt izaicinājums, jo visiem neder viens modelis. Stratēģijas izstrāde un cieša sadarbība starp visām iesaistītajām pusēm ir obligāta!

Otrkārt, finanšu plānošana un pielāgošana iedzīvotāju idejām ir sarežģīts process. Lai novērstu situāciju, kurā lieliskas idejas nevar pretendēt uz finansējumu slikti izstrādāta budžeta dēļ, vēlams nodrošināt, lai ikvienam idejas iesniedzējam būtu pieejams eksperts kvalitatīvai savas idejas pieteikuma izstrādei.

Treškārt, nepieciešams izstrādāt skaidrus noteikumus par projektu iesniegšanu, termiņiem, pieejamo finansējumu, u.tml. Kopējo finanšu apjomu var noteikt pašvaldība pati, taču līdzlemtasbudžetēšanas norises procesa noteikumus jāizstrādā sabiedrībai, nevalstiskajam sektoram un pašvaldībai savstarpēji sadarbojoties.

Ceturtkārt, lai veicinātu savstarpējo uzticēšanos un līdzlemtas budžetēšanas procesa ilgtspēju, visiem procesiem jābūt maksimāli caurredzamiem un saprotamiem.

KĀDĒĻ IEVIEST SABIEDRĪBAS LĪDZLEMTU BUDŽETĒŠANU TAVĀ PAŠVALDĪBĀ?

Sabiedrības līdzlemta budžetēšana ir būtisks ieguvums gan iedzīvotājiem, gan pašvaldībām, gan arī politiskajai sistēmai kopumā – tas ir īpaši svarīgi laikā, kad sabiedrības iesaiste politiskajos procesos ir zema, bet neapmierinātība ar publiskās pārvaldes darbu – augsta. Sabiedrības līdzdalības procesi veicina iedzīvotāju piederības sajūtu savam novadam, pilsētai un valstij!

Ja arī Jūs vēlētos vairāk uzzināt par sabiedrības līdzlemtu budžetēšanu vai arī pamēģināt šo procesu ieviest savā pašvaldībā, mēs priecāsimies Jums palīdzēt!

Ziemeļvalstu Ministru padomes
birojs Latvijā

PROVIDUS
DOMNICA